

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Лелюх Володимир Миколайович,
науковий співробітник відділу інновацій та стратегій
розвитку освіти Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України

Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується прагненням інтегруватися у світовий освітній простір, розвиватися разом із суспільством відповідно до соціально-політичної та економічної ситуації.

Незважаючи на спроби деяких високопосадовців позиціонувати нашу країну як аграрну, ми невідворотно рухаємося до постіндустріальної ери, і наша школа, яка чудово справлялася зі своєю роллю в тоталітарному індустріальному суспільстві, опинилася в стані невизначеності.

Скарги на перевантаження, на невдалі стандарти, програми і методики, дискусії щодо тривалості навчання у кожній ланці шкільної освіти (6,3,3; 5,4,3 чи 5,5,2) не як засобу розв'язання так і не сформульованих чітко проблем, а як форми, метушня і латання все нових і нових дірок не привели до того, щоб розкрити суть системної кризи школи, головне її протиріччя. Вона продовжує залишатися насильницькою по своїй суті, бути невимомною, суворою, караючою помпою для протиприродного накачування дитини непомірним обсягом інформації.

Школа вперто не хоче бачити конкретну дитину.

Лише одна стресова ситуація на урок призводить до того, що за час навчання у школі учень переживає їх більше дванадцяти тисяч. Як наслідок, руйнується його фізичне і психічне здоров'я, а на виході зі школи ми отримуємо хворих і не здатних ні до подальшого навчання, ні до продуктивної діяльності випускників.

Незважаючи на те, що в країні створено певну систему роботи з обдарованими дітьми, все ще залишаються нерозкритими численні таланти та природні обдарування.

Сьогодні ніби всі погоджуються з тим, що дитина є найвищою цінністю. Президентом НАПН України В. Г. Кременем вже давно обгрунтовано пріоритетність у сучасній освіті принципу дитиноцентризму. Проте до його реалізації справа і досі не дійшла.

Дитиноцентризм - це навіть не принцип. Це основа організації навчання, базове поняття для створення освітнього простору, який сприятиме максимальному розвитку кожної дитини на рівні її потенційних можливостей і потреб.

Здавалося б, ось він - дороговказ, головний вектор пошуку і поєднання зусиль. Проте і досі немає підтриманих науково й організаційно, всебічно стимульованих творчих пошуків щодо переведення в практичну площину цього далекоюсяжного висновіку. Це виглядає дещо дивним при такій розгалуженій системі висококласних спеціалістів.

Натомість спостерігаємо формалізований вищим органом управління освітою перелік далеких від проголошеного генерального напрямку різнопланових тем запроваджених у школах експериментів, які, очевидно, виникли стихійно. Те ж саме можна сказати і про тематику захищених в останні десятиріччя в Україні дисертацій. Марно сподіватися, що в підсумку вони породжуватимуть взаємне посилення результатів експериментів. Без пучка взаємно підсилюючих один одного векторів мультиплікаторний ефект не проявиться, реального розвитку педагогічної теорії в цілому досягти скоріше не вдасться.

Завдання полягає в мобілізації могутнього потенціалу вітчизняної педагогічної науки на розв'язання проблеми створення цілісного освітнього середовища, відповідного загальним трансформаційним змінам, які відбуваються у світі. Адже наявне, створене на основі ідей класичної педагогіки, гостро дисонує з докорінними перетвореннями людського суспільства.

Необхідне наукове обгрунтування теоретико-методологічних та методичних засад, а саме: принципів, наукових підходів, концепцій, об'єктивних законів та закономірностей створення оптимальних цілісних психолого-педагогічних умов розвитку дитини від її зачаття до виходу у самостійне життя.

Реалізувати їх на місцях здатен існуючий розгалужений педагогічний ресурс за умов оптимальної організації структури; гармонізації стосунків дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл, позашкільних установ і розширення їх взаємодії із соціокультурним оточенням; відкритої співпраці у першу чергу з сім'ями, що очікують народження дитини, що виховують немовлят, з батьками дошкільнят і учнів; інтенсифікації контактів з іншими освітніми установами, підприємствами, організаціями, референтними групами, що розпоряджаються ресурсами, необхідними для створення сприятливого для розвитку особистості середовища.

Наукові пошуки мають спиратися на здобутки педагогів-практиків. Адже, як стверджують науковці, в історії освіти не було і немає жодної педагогічної системи, яка б виникла в результаті хай найкращих кабінетних конструювань. Всі педагогічні відкриття, технології, які ми знаємо, виникали за ініціативи своїх носіїв - педагогів.

Сподівання на інновації не безпідставні. Але відсутність цілеспрямованого управління у будь-якій системі приводить тільки до природного зростання ентропії.

Завдання полягає в тому, щоб моделюючи новітнє освітнє середовище спрямувати бурхливо народжувані зміни у потрібне русло, навчитися і навчити продукувати їх, а не лише імітувати, пристосовуючись до зовнішніх трансформацій, а частіше - слідуючи моді.

Інноваційне освітнє середовище - це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє максимальному розвитку природного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і оптимальної реалізації психолого-педагогічного потенціалу території. Позаяк вирішити завдання формування повноцінного освітнього середовища на засадах дитиноцентризму можливо лише в межах певної території.

Це середовище має власну організаційно-функціональну структуру, що охоплює: допологову педагогічну і психологічну підтримку майбутніх батьків; психолого-педагогічний супровід дитини дошкільного віку та її сім'ї; позашкільні центри розвитку і корекції розвитку дитини; багатофункціональну психологічну службу діагностики і підтримки розвитку дошкільнят і учнів; особистісно орієнтоване шкільне середовище.

Важливо, щоб створене освітнє середовище базувалося на засадах самоактивності вихованця. У ньому мають панувати суб'єкт-суб'єктні стосунки дитини з батьками, вихователями, вчителями, а її діяльність відбуватися на основі глибокої внутрішньої вмотивованості на всебічний розвиток власних природних задатків, на повноцінне, здорове життя і самореалізацію у соціумі.